

Ekrem Buğra
Ekinci
Prof. Dr.,
Marmara
Üniversitesi.

MUSTAFA KEMAL SARAYA NEDEN DAMAT OLAMADI?

“Memleketin İkinci Bir Enver’e Tahammülü Yoktur”

BAZI KEMALİST YAZARLAR SULTAN VAHİDEDDİN’İN KIZINI MUSTAFA KEMAL’E VERMEK İSTEDİĞİ, ANCAK ONUN REDDETTİĞİ İDDİASINDADIR. OYSA İŞİN ASLI BAŞKADIR. KENDİSİYLE İLGİLİ HAZIRLATTIĞI RAPOR SONRASINDA PADİŞAHIN, “CUMHURİYETÇİ FİKİRLERİ YANINDA, SARAYLA PEK İMTİZAÇ ETMEYECEK DÜNYA GÖRÜŞÜ VE HAYAT TARZI” SEBEBİYLE BU EVLİLİĞİ UYGUN GÖRMEDİĞİ VE “MEMLEKETİN İKİNCİ BİR ENVER’E TAHAMMÜLÜ YOKTUR” DEDİĞİ BİLİNMEKTEDİR.

20. asır Türk-İslam tarihine adeta damgasını vuran ve 1908 darbesinden sonra fiilen, ardından da resmen gücü tek başına eline alan İttihat ve Terakki Cemiyeti sistemli ve teşkilatlı ilk parti hüviyetindedir. Biraz da bu sebepledir ki, iktidarının uzun soluklu olması için elinden gelen her çareye başvurmuştur. Ordunun ve bürokrasinin politize edilecek cemiyet taraftarı olmayan subayların ve memurların tasfiyesi (askerî ve mülki tensikat), esnafın cemiyetten idare edilecek şekilde teşkilatlandırılması, medrese reformuyla ulemanın ve meclis-i meşayih eliyle de tekkelerin cemiyet merkezinden manipüle edilmeye başlanması bu meyandaki faaliyetlerdir.

Cemiyetin önde gelen liderlerinden Manastırlı basit bir ustabaşının oğlu olan Enver Bey; genç şehzâdeleri Harbiye’de İttihatçı hocalar elinde yetiştirerek, genç İttihatçıları da saraya damat yaparak hanedanı avcunun içine almaya çalışmıştır.

Askerî ve siyasi kariyerinde yükselmek üzere saraydan kız almanın

faydasına inandığı için kendisi de peş peşe Sultan II. Abdülhamid’in iki kızına talip oldu. Ancak onlar babalarını tahttan indiren bir maceraperest olarak gördükleri Enver Bey’i reddettiler. Sonra veliaht Vahideddin Efendi’nin kızı Ulviye Sultan’a talip oldu ise de kabul edilmedi. Bir türlü yılmak bilmeyen genç idealist, son denemesinde Padişah Sultan Reşad’ın 14 yaşındaki yeğeni Naciye Sultan ile evlenmeye muvaffak oldu. Naciye Sultan babasını küçük yaşta kaybetmişti. Sultan Abdülhamid’in oğlu Şehzade Abdürrahim Efendi ile nişanlıydı. Zamanın en muktedir adamı bu nişanı bozarak kendisini reddeden iki sultandan intikam almış oluyordu.

Bununla da kalmadı. Sultan V. Murad’ın torunu Behiye Sultan önde gelen İttihatçı fedailerden Hakkı Bey ile evlendirildi. Sultan V. Murad’ın diğer üç torunundan Rukiye Sultan İttihatçıların Mekke Şerifi Ali Haydar’ın oğluyla, Atiye Sultan Meclis Reisi Ahmed Rıza’nın yeğeniyle, Sultan Reşad’ın torunu Behiye Sultan ise İttihatçıların sadrazamı Said Halim Paşa’nın oğluyla evlendirildi.

BİR KÖYLÜ ÇOCUĞU SARAYA DAMAT OLABİLİRDİ

Hükümdar çocukları her zaman memleket menfaati için evlenmiştir. İlk Osmanlı padişahlarının kızları, Anadolu beylerinin oğullarına verilir. Karaman, İsfendiyar, Akkoyunlu, Timurlu, hatta Memlûklü bey ve şehzâdelerinden damatlar vardır. Anadolu birliği temin edilip de beylikler ortadan kalkınca Osmanlı prensesleri, devşirme asıllı devlet adamları ile siyasî evlilikler yapmışlardır. Böylece hem muvaffak devlet ricâli taltif edilmiş, hem de bunlar saraya bağlanarak kendi aralarında evlilik yoluyla yakınlıklar/klikler kurmalarının önüne geçilmek istenmiştir. Bu, Osmanlılarda soya değil, liyakate itibar kaidesinin de işaretidir. Bir Balkan köylüsünün oğlu kabiliyeti sayesinde yükselip sadrazam ve padişah damadı olabilmektedir. Emir Sultan, Karaca Paşa, Zağanos Paşa, Malkoçoğlu Ali Bey, Hersekzade Ahmed Paşa, Ferhad Paşa, Makbul İbrahim Paşa, Rüstem Paşa, Sokullu Mehmed Paşa, Piyale Paşa, Cerrah Mehmed Paşa, Melek Ahmed Paşa, Hezarpare Ahmed Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Nevşehirli İbrahim Paşa, Koca Ragıb Paşa, Fethi Paşa, Ferid Paşa meşhur damatlardandır. Damatların -birkaç istisna dışında- hepsi saraya sadakatle hizmet etmiş; din, vatan, millet uğruna fedakârâne çalışmıştır. Harp meydanlarında şehit düşerek bu yolda canını veren az değildir. Günümüze ulan hayratları sayesinde çoğunun ismi ölümsüzleşmiştir.

Sultan Mecid'in kızı Refia Sultan.

"Haremağasına Razıyım"

Son asırda hanedan kızlarına devlet ricâlinde veya bunların oğullarından namzetler seçilir, resmi sultana gösterilip muvafakati alınırdı. Nadiren sultanın veya daha da nadiren damadın görüp beğenmesi mevzubahistir. Sultan Abdülmecid'in kızı Mediha Sultan'ın, Samipaşazade Necib Paşa'yı görüp beğenerek evlendiği rivayet edilir. Sultan Hamid'in torunu Nemika Sultan kendisine resmi gösterilen namzedi, Arnavud İbrahim Paşa'nın oğlu maâdin umum müdürü, Paris'te Ecoles des Mines mezunu Ali Kenan Bey'e gizlice haber gönderdi. Kalfası yanında olduğu halde çarşaf giyip yüzünü peçeyle örttü. Gülhane Park'ında arabasının perdesini indirip kendisiyle ayaküstü görüştüktan sonra kabul etti. Sultanın namzedi beğenmediği halde evlendiği az da olsa vâkidir. Sultan Mecid'in kızı Refia Sultan, Mustafa Reşid Paşa'nın oğlu Ali Gâlib Paşa'yı beğenmediği halde vazife şuuru icabı evlenmişti. Ender de olsa namzedin sultan ile evlenmeyi kabul etmediği haller de vardır. Çırağan Sarayı'nda mecburi ikamet eden Sultan V. Murad'ın kızları, amcaları Sultan Hamid tarafından Yıldız'a aldırılmıştı. Ancak babaları tahttan indirilmiş bir padişah olduğu için sultanlara fazla talip yanaşmadı. Hatta bunlardan Hadice Sultan'a düşünülen Tunuslu Hayreddin Paşa'nın oğlu Tahir Bey kurtulmak için genç yaşında sakal bıraktı. Zira o zaman damatların sakal bırakması âdettendi. Bunun üzerine Sultan Hamid yeğenlerini kendi bendeğânından kimselerle evlendirdi. Daha evvel, "Amcam bizi evlendirsün de, isterse harem ağası olsun" diyen sultanlardan ikisi, "Kendi kızlarını Gazi Osman Paşa'nın oğullarına verdi, bize kimleri münasip gördü" diyerek kocalarını beğenmediler. Meşrutiyet ilan edilince boşanıp padişahın iznini almaksızın kendi seçtikleri kişilerle evlendiler.

Öte yandan sultanların İttihatçı olmayan, en azından İttihatçıların sıcak bakmadığı kişilerle evlenmesi de engellendi. Hatta Sultan Hamid'in kızı Şâdiye Sultan'ın taliplerini kabul etmeyip İttihat ve Terakki Fırkası başkâtibi Midhat Şükrü'nün yeğeni Fahir Bey ile evlendirdiler. Ancak hiçbiri Enver Bey kadar bu mevkiinin hakkını verebilmiş değildir. Enver Bey bu unvanı titizlikle kullandı. Her şey mahvolduktan sonra kaçtığı Türkistan'da bile "Halife damadı" diye kartvizit bastırıp saf Müslümanları peşinden sürüklemeye muvaffak olmuştur.

Enver Bey örneği başka arkadaşlarına da ilham kaynağı olmamış değildir. Bunlardan biri de Mustafa Kemal Paşa'dır. O hemşehrisi, arkadaşı ve rakibinden de ileri giderek bizzat tahttaki padişahın kızına talip olmuştur. Sultan Vahîdeddin'in fahrî yaveri idi. Velihaht iken yurt dışında beraber seyahat etmişlerdi. Artık İttihatçılarla yolunu ayırmış gözüktüğünden, İttihatçıların hasm-ı câni olan yeni padişahın itimadını kazanmıştı. 1918'de İngilizlerle anlaşıp münferit sulh yaparak, badireden asgari zararlar çıkmak hususunda kendisiyle hemfikir idi. Daha evvel Enver Paşa'yı devirmek için (1916'da biri Yakup Cemil, diğeri az sonra Cemal Paşa ile beraber) birkaç teşebbüste bulunan ama muvaffak olamayan Mustafa Kemal Paşa cihetiyle böyle bir evlilik siyasi ikbal yolunda ideal bir fırsattı.

O zaman (1917-19) evlenme çağında olan yeğâne sultan, padişahın iki kızından biri olan Rukiye Sabiha Sultan idi. Zeki, güzel ve terbiyeli idi. İran Şahı Ahmed Kaçar kendisini istemiş fakat Şii bir erkekle evlenemeyeceği mülahazasıyla bu teklif kabul edilmişti. Padişah, kendi tabiriyle "bulaşık" olmayan, yani İttihatçılara mensup bulunmayan mazbut bir damat arıyordu. Sultanın talibi çoktu. Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın yeğeni Londra Sefareti kâtibi Mehmed Ali Şevki Bey, Sadrazam Avlonyalı Ferid Paşa'nın oğlu Mübarek Bey, Hariciye Müsteşarı Mahmud Kâmil Paşa, Babanzade Fuad Bey, Yüzbaşı Saffet Efendi (istikbalin Saffet Arıkan'ı), Şamlı Yüzbaşı Subhi Bey talip olduysa da hiçbiri kabul edilmedi. İşte tam bu arada Rukiye Sabiha Sultan'a kendisinden 14 yaş büyük bir namzet ortaya çıktı: Mustafa Kemal Paşa.

Damat Hâmi Bey

SARAY DAMATLARININ EN'LERİ

En kısa müddet damatlık, Sultan Mecid'in kızı Behice Sultan'ın zevci Hamid Bey'e aittir. Evlilik sultanın veremden vefatıyla 38 gün sonra sona ermiştir. Sultan V. Murad'ın torunu Atiye Sultan'ın zevci Hâmi Bey'in damatlığı 64 sene ile hanedanda rekordur. Çeyrek asır sürgünde yaşadıkdan sonra memlekete dönebilenin sultan ve damat İstanbul'da vefat etmiş, çocukları olmadığı için mallarını Dârülaceze'ye bırakmışlardır. Hanedana birkaç kez damat olanlar da vardır. Çerkez Mehmed Paşa, Sultan Mecid'in kızı Nâile Sultan ile evliydi. Zevcesi veremden öldükten sonra Sultan Aziz'in kızı Esmâ Sultan ile evlendi. Damat paşa ileri yaşında sürgüne çıktı. Torunları Beyrut'ta yaşamaktadır.

SULTAN VAHİDEDDİN'İN KIZINA TALİP OLMAYI MUSTAFA KEMAL'E YAKIŞTIRAMAYAN BAZI SON DEVİR KEMALİST YAZARLARA GÖRE PADIŞAH, KIZINI VERMEK İÇİN MUSTAFA KEMAL'İN PEŞİNDEN KOŞMUŞ AMA O REDDETMIŞTİR.

Rivayetler muhtelif, maksat aşikâr

Yusuf Hikmet Bayur'un *Atatürk, Hayatı ve Eseri* adı kitabında Mustafa Kemal'in gençlik arkadaşı Dr. Rasim Ferid Talay'dan naklen anlatıldığına göre (s.148-149) Velihaht Vahideddin Efendi, musahibi İbrahim Ağa'yı paşanın Şişli'deki evine yollayıp kendisini kızıyla evlendirmek istediğini haber verir. Paşa o anda evde yoktur. Musahip meseleyi yaveri Cevat Abbas'a anlatır. Sadrazam Talat Paşa ile arkadaşları Fethi ve Rauf Bey bu teklifi kabul etmesini tavsiye eder. Zira Sultan Reşad ölmek üzereydi ve yeni padişahın kızıyla evlenmek büyük fırsat demektir. Bir gece eğlence âleminde dönüşte Mustafa Kemal, Dr. Rasim Ferid'e meseleyi açar. Rasim Ferid, "Sen 2 ay içinde herhangi bir kadından bıcarsın. Hem bir sultanla evlilik hayatı merasime tâbidir. Ayrıca eğer evlenirsen ayıpladığın Enver'e benzersin" der. Bunun üzerine paşa, "Tek dostum sen imişsin; herkes bu işi yapmam için ayak diriyor" diyerek mevzuyu kapatır ve herkese "artık bu işi ağızlarına almamalarını" söyler.

Celal Bayar *Ben De Yazdım* isimli hatıratında (C.VIII, s. 2551-2553) hülâsaten şöyle demektedir: "Fethi Bey'in 10 Mart 1919'da tevkifinden birkaç gün evvel padişah, yeğeni Münibe Hanım'ı paşanın evine gönderip damatlık teklif etmiş. Halbuki Meşrutiyet inkılabını vücuda getiren genç subaylar gibi padişah damadı olmak hevesi onda yokmuş. Annesi Zübeyde Hanım çok istediği için 'Sabiha Sultan buraya gelsin' demiş. Olmaz, demişler. Sonra da 'Annem sarayın şatafatlı hayatına özenebilir. Oğlunun istikbalini düşünebilir. Fakat millette hizmet nasıl sağlanabilir?' diyerek reddetmiş". Enver Behnan Şapolyo da *Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi* kitabında hadiseyi benzer şekilde anlatır (İst. 1968, s.193-195).

Atatürk'ten bizzat dinlediğini söylese de Bayar'ın rivayeti problemlidir. Bir kere padişahın Münibe Hanım adında bir yeğeni olmadığı gibi, hanedanda da saraylılar arasında da bu isimde bir hanım yoktur. Cemile Sultan'ın kızı bir Mevhibe Hanımsultan var ise de aykırı tabiatı sebebiyle saray çevresinde kabul gören bir şahsiyet değildir. Nerede kaldı

ki evlilik için Sultan Vahideddin kendisini tavassut etsin. Üstelik hanedan evlilikleri hanımlar tarafından değil, padişah ve hükümetin işaretine saray memurları ve bendeğân tarafından organize edilir. Bayar'ın rivayetinde Vahideddin padişah olarak gösterilir, hâlbuki Bayur'unkinde velihaht idi. Bayur'un anlattığına göre bu hâdise Almanya dönüşü daha Karlsbad'a gitmeden evvel yaşanmıştır. Hâlbuki o günlerin sadrazamı Talat Paşa'nın, İttihatçılara açıkça soğuk duran Mustafa Kemal'i bu evlilik için teşvik etmesi hiç de makul değildir.

Etmış olsa bile Mustafa Kemal'den hiç hoşlanmayan Enver Paşa'nın hasmına fırsat açacak böyle bir teşebbüse yol vermesi düşünülemez. Zira hanedan kanunu mucibince, padişah resmen tasvip etmedikçe bir hanedan evliliği gerçekleşemez. Salahiyeti ancak önüne konan evrakı imzalamaktan ibaret bulunan Sultan Reşad'ın da Enver Paşa'ya hayır demesi mümkün değildir. Ayrıca Velihaht Vahideddin Efendi'nin bendeğânı arasında vefatına kadar kendisinden ayrılmayan iki tane İbrahim vardır. Biri seccadeci, diğeri esvapçıdır ama bu isimde bir musahip (harem ağası) yoktur. Ayrıca musahibin padişahça verilen hususi bir mesajı muhatabına değil de

Ömer Faruk Efendi ve Sabiha Sultan ilk evlatları Neslişah Sultan ile.

Naciye Sultan ve Enver Paşa

Damat da Olsa...

Damat olmak zannedilenin aksine, o kişiye emsali arasında fazla avantaj sağlamadığı gibi saray da damada imtiyazlı muamele yapmazdı. Padişah icabında kızının gözyaşına bakmadan damadını cezalandırmaktan çekinmemiştir. Sultan I. Ahmed'in kızı Ayşe Sultan sekiz defa evlenmiş, damatların ikisi idam edilmiş, üçü de şehid düşmüştür. Sultan İbrahim Girit'i fetheden ama bazı ihmalleri sebebiyle kuşatmanın uzamasına ve fethin gecikmesine sebep olan çok sevdiği damadı Yusuf Paşa'yı gözünü kırpmaksızın cezalandırmıştır. Sultan Mecid'in kızlarını ve damatlarını önüne dizerek hepsini azarladığı meşhurdur. Sultan Aziz'e darbeden suçlu iki damat, Nuri ve Celâleddin Paşalar idama mahkûm olmuş fakat Sultan Hamid ceza'yı sürgüne çevirmiştir. Sultan Hamid damatlarına mesafeli dururdu. Zevcesine hiyanet eden Kemaleddin Paşa'yı, Gazi Osman Paşa'nın oğlu olduğu halde boşatıp sürgün etmişti. Hısımlarına belli bir seviyeye kadar vazife verir, bunu istismar ettiklerini görürse hiç acımadı. Bir yerde "Ben padişahın kayınpederiyim" diyerek nüfuz elde etmeye çalışan kayınpederini Arabistan'a sürmüştü. İttihatçılar da aynı yolu izlemiştir. Münire Sultan'ın zevci ve sadrazam Tunuslu Hayreddin Paşa'nın oğlu olup kendilerine amansız muhalefet eden Salih Paşa'yı, Mahmud Şevket Paşa suikastından mesul tutup astırdılar. Fransa hükümeti bile araya girerek hükmün infaz edilmemesini istemişse de İttihatçılar kimseyi dinlemedi. Zevcini çok seven Münire Sultan idam hükmünü imzalayan amcasına gücenerek bir daha saraya gitmediği gibi, matem kıyafetlerini de üzerinden hiç çıkarmamıştır.

bir başkasına söylemesi, saray teşrifatında hiç de rastlanan bir şey değildir.

Rivayetler arasındaki tutarsızlıklar bir yana, ikisinin müşterek tek noktası, evliliği sarayın istemiş olmasıdır. Böylece padişah tarafından paşanın kıymetinin bulunduğu, onun ise böyle bir fırsata aldırmadığı mesajı verilmek istenir. Nitekim Sultan Vahideddin'in kızına talip olmayı ona yakıştıramayan bazı son devir Kemalist yazarlara göre padişah, kızını vermek için Mustafa Kemal'in peşinden koşmuş ama o reddetmiştir.

Ancak hadisenin beri tarafında anlatılanlar çok farklıdır. Padişahın vefatına kadar yanından ayrılmayan ikinci musahibi Mazhar Ağa'ya göre paşa, Sabiha Sultan'ı araya kimseleri koymayıp hükümdardan bizzat istemiş; padişah da ona, "Sabiha başkasını seviyor" diye gayet samimi bir cevap vermişti. O esnada kapının ağzında bulunan Ağa odayı terk ederken paşanın ağzından fısıldarcasına, "Ben sana gösteririm!" sözünün çıktığını iştirmiştir. Hâdisenin gururuna pek düşkün paşanın canını sıktığı açıktır. Mazhar Ağa'nın anlattığı bu anekdotu, Fethi Sami Bey gibi Mazhar Ağa ile beraber uzun zaman geçiren hanedan mensuplarından bizzat duyduğumuz gibi *Şahbaba* kitabında da geçmektedir. Bazılarına göre güya Sabiha Sultan kendisini bir defa görüp hoşlanmış, gayet yakışıklı bulmuş, ateş gibi gözleri varmış, alev alev yanıyorlarmış. Ama evlenememiş, zira (Şehzâde) Faruk'u seviyormuş. Bu iddia tamamen uydurmadır. Sabiha Sultan kendisini hiç görmemiştir. Görme imkânı da yoktur.

Romanlara konu olan işin aslı

Bu mevzuda konuşmaktan çekinen Sabiha Sultan, sonradan dünürü olan başbakan Suad Hayri Ürgüplü'nün, "Duyduğuma göre Mustafa Kemal Paşa sizi istemiş, pederiniz razı olmamış. Doğrudur mudur?" suali üzerine, "Evet, istemiş. Benimle konuşmuş değildir. Ben çekindim ve istemedim. Zira önümde hiç de iyi örnek olmayan Enver Paşa ile Naciye Sultan'ın hayatı vardı. Kurayca onun gibi biriyle bir aile hayatı kurabileceğime inancım yoktu" diyecektir (*Şahbaba*). Bunu Sabiha Sultan'ın kızı Neslişah Sultan'dan da bizzat dinledim. Teyzezadesi

nedime Leyla Aça'nın *Harem Hatıraları* kitabında anlattığına nazaran Sabiha Sultan'ın gönlü halazadesi Sami Bey'de idi. Ancak Sami Bey evliydi ve böyle bir izdivaç mevzu bahis olamazdı. Bu arada Abdülmecid Efendi'nin oğlu Şehzâde Ömer Faruk Efendi Sabiha Sultan'a talip oldu. Hanedan içi evlilikler çok nadir olduğundan Abdülmecid Efendi isteksizce kararı kızına bıraktı. Böylece hanedanın en güzel kızlarından biri ile en yakışıklı erkeklerinden biri 5 Aralık 1919'da Topkapı Sarayı'nda Hırka-i Saadet Dairesi'nde sade bir merasimle evlendi.

Suriye Cephesi'nin çöküşü üzerine padişaha telgraf çekerek Ahmed İzzet Paşa'yı sadrazam ve kendisini de Harbiye Nâzırı yapmasını açıkça isteyen ama bu teklifi kabul edilmeyen Mustafa Kemal'in bu vesileyle sembolik hükümdarın gölgesinde orduyu elinde tutarak (İtalya başbakanı Mussolini gibi) otoriter bir idare kurmak istediği açıktır. Sadi Borak'ın *Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları* kitabında müstakil bir başlık altında yazdığı gibi, bu istikamette başka teşebbüsleri de olmuştu. Celal Bayar'ın da hatıratında anlattığı üzere Sabiha Sultan ile evlilik gerçekleşmeyince dört arkadaş (M. Kemal, Rauf, İsmail Canbulad ve Kara Kemal) Şişli'deki evde bir komite kurup darbe yaparak padişahı devirmeyi kararlaştırmışlar; ancak içlerinden birinin su koyvermesi üzerine vazgeçmişlerdi. Resmî bir vazifeye Anadolu'ya geçmeye karar vermesi, bu ve benzeri teşebbüslerin akamete uğraması üzerine olmuştur.

İşin aslına gelince, padişah bu talip hakkında yakınlarına bir rapor hazırlatmış ve bu rapor istikametinde evliliğin saadet getirmeyeceği kanaatine varmıştır. Raporunda namzedin cumhuriyetçi fikirleri yanında, sarayla pek imtiyaz etmeyecek dünya görüşü ve hayat tarzı hikâye ediliyordu.

Rukiye Sabiha Sultan'ın düğünü. Soldan sağa: Fatma Ulviye Sultan, Ayşe Hatice Hayriye Dürrüşehvar Sultan, Emine Nazikeda Kadinefendi, Rukiye Sabiha Sultan, Mehmed Ertuğrul Efendi, Şehsuvar Hanımefendi.

Padişahın, "Memleketin ikinci bir Enver'e tahammülü yoktur" dediği mervidir. Kimine göre paşa, sultana âşık olmuş; hatta yetimhaneden evlatlık aldığı Sabiha Gökçen'e bu ismi bilhassa koymuştu. Öyle benzersiz bir şahsiyetin, basit gönül işiyle hareket etmesine ihtimal verilemez ama anlaşılıyor ki, bu işi düşünmemiş değildi. Zaten onun en mühim liderlik hususiyeti realist, rasyonalist ve oportünist olmasıydı. Bu evlilik onun siyasi kariyer ideallerine yardımcı olacak bir statüden ibaretti.

Çoklarına göre sultanın kendisini reddetmesinin hasıl ettiği psikoloji istikbalde saltanat, padişah ve hanedan hakkındaki fikirlerinde en mühim âmil olmuştur. Nitekim yıllar sonra, 3 Mart 1924'te hanedanı topyekûn yurt dışına sürgün ederken, Çankaya sofrasında bulunan Talay'a bakıp bu kararı almasında o izdivaç

meselesinin rolü olduğunu söylemiştir (Bayur, 149).

Sabiha Sultan ile Faruk Efendi'nin başta iyi giden evliliği gurbet acıları ve maddî sıkıntılarının da eklenmesiyle geçimsizliğe dönüşmüş ve nihayetinde 1948'de Kahire'de ayrılmışlardır. Çiftin üç kızı da Mısırlı prenslerle evlenmiştir. Öteden beri Kuvâ-i Milliyecilere sıcak bakan Şehzade Ömer Faruk Efendi, bir gemi ambarında İstanbul'u terk ederek 26 Nisan 1921 tarihinde Ankara hareketine iştirak üzere İnebolu'ya geçmiş; ancak ertesi günü Mustafa Kemal imzalı bir telgraf gereğince derdest edilerek geri gönderilmişti.

Gazi 1923 senesinde, İzmirli zengin bir tüccarın kendisinden 18 yaş küçük, alafranga terbiye görmüş genç kızı ile kendisine sosyal ve ekonomik avantajlar temin edecek bir evlilik yapmış ise de iki sene sonra boşanmıştır. İşte son zamanlarda romanlara mevzu bile olan hâdisenin aslı budur. Şehzade Osman Ertuğrul Efendi halasına, "Nolaydı kabul edeydin de başımıza bu felâketler gelmeyeydi" diye takılırdı.

Sabiha Sultan eğer bu evliliği kabul etseydi, tarihin seyri değişir miydi? Buna cevap vermek kolay değildir.

Sultan Vahideddin

